

Новиков А. О.

Глухівський національний педагогічний університет імені Олександра Довженка

ТРАГЕДІЯ ЕТНОЦИДУ УКРАЇНСЬКОГО СЕЛЯНСТВА ШЛЯХОМ ГОЛОДОМОРУ В ХУДОЖНІЙ ЛІТЕРАТУРІ ХХ – ПОЧ. ХХІ СТ.

У розвідці представлено аналіз низки творів про Голодомор українських письменників кінця ХХ – початку ХХІ ст.: Миколи Руденка («Хрест»), Миколи Куця («Котигорошку любий мій...»), Володимира Шурапова («Як нам болить за Тебе, Україно...»), Наталки Доляк («Чорна дошка»), у яких як складова геноциду українського селянства порушується проблема етноциду. Зауважено, що трагедію Голодомору досліджувало чимало українських літературознавців (Ю. Барабаш, Ю. Бондаренко, Н. Гноєва, Ю. Ловиненко, М. Сокульський, Т. Хом'як та ін.), однак у національному літературознавстві проблема етноциду українського народу в межах цієї трагедії спеціально не розглядалася. Водночас більшовицька влада не лише фізично винищувала українців, а й послідовно здійснювала політику етноциду: забороняла вільне вживання української мови, нищила прояви національної культури, переселяла на спустошені голодною смертю українські землі етнічних росіян.

Зазначено, що в поемі М. Руденка «Хрест» відображено процес фільмування пропагандистської кінокартини про національне весілля в рідному селі головного героя, однак ролі учасників весільного обряду виконують не місцеві мешканці, а перевдягнені в українське вбрання російські переселенці з Курської області, яких оселили в спорожнілі хати Миронових односельців, померлих від штучно організованого Голодомору. Це дійство відбувається на тлі канібальського танку молодої вдови Христі, збожеволілої від голоду, яка співає про те, як вона повбивала й поварила своїх діточок задля того, щоб приготувати страву своєму коханому.

Також у статті акцентовано, що подібні картини постають у драмі М. Куця «Котигорошку любий мій...», де в напіввимерле село головної героїні Василини Гай завозять чужинців із Росії, а також у романі Н. Доляк «Чорна дошка», в якому показано, що національна політика кремля завжди була спрямована на знищення української мови й культури загалом.

Звернено увагу на те, що в поемі В. Шурапова «Як нам болить за Тебе, Україно...» етноцид українців осмислюється як тривалий історичний процес, що бере початок ще за часів Петра I та Катерини II, коли було започатковано системне утискування українського слова, запроваджено заборони й обмеження у сфері книгодрукування, театрального мистецтва тощо.

У висновках підкреслено, що в проаналізованих творах доведено: метою більшовицької влади під час Голодомору 1932–1933 років було не лише фізичне знищення значної частини корінного українського населення, зокрема селянства, а й радикальна зміна етнографічного складу населення, яке мало вижити після цієї злочинної трагедії. Для цього застосовувалися різні форми етноциду: «розбавлення» місцевого населення переселенцями з Росії, утиски та обмеження функціонування рідної мови й культури тощо. Також наголошено, що політика етноциду українського народу продовжується і в наш час на тимчасово окупованих росіянами українських територіях.

Ключові слова: Голодомор, геноцид, етноцид, чужинці, більшовицька влада, українське селянство, рідна мова.

Постановка проблеми. Про трагічні події, пов'язані з трьома українськими голодоморами першої половини ХХ століття, широкий загал дізнався здебільшого лише в добу Незалежності, адже більшовицька влада ретельно приховувала інформацію про скоєні злочини. Щоправда, про перший масштабний голод 1921–1922 років упро-

довж певного часу ще дозволялося писати, свідченням чого є чесне художнє осмислення цієї теми у творчості Павла Тичини, зокрема в поемі «Чистила мати картоплю», надрукованій 1926 року в альманасі ВАПЛІТЕ (Харків). Примітно, що образ Леніна в цьому творі постає в іпостасі антихриста. Також тему голоду поет порушує у віршах

«Голод», «Загупало в двері...» та «Осінь така мила», датованих 1921 роком.

Однак згодом тема голоду на теренах радянської України на багато десятиліть опинилася під суворою забороною. Особливо це стосується Голодомору 1932–1933 років, який забрав життя, за різними підрахунками, від чотирьох до десяти мільйонів українських селян. Ба більше, в умовах сталінської диктатури навіть згадування цієї трагедії ставало небезпечним для життя. Тому в добу тоталітаризму наважувалися писати про Голодомор переважно письменники української діаспори. Серед них – Євген Маланюк (поезії «Року Божого 1933» (1933), «Батьківщина» (1938)), Улас Самчук (роман-хроніка «Марія» (1934)), Сергій Кокот-Ледяньський (п'єса «Тисяча дев'ятсот тридцять третій рік» (1943)), Василь Барка (повість «Жовтий князь» (1962), згодом перероблена в роман) та інші. Втім, із цими творами масовий читач в Україні дістав змогу познайомитися здебільшого лише в добу так званої горбачовської перебудови, коли в Радянському Союзі з'явилися ознаки демократичних змін.

Разом із тим існували поодинокі сміливці, які навіть у задушливу брежнєвську добу на материковій Україні називали речі своїми іменами. До таких письменників належить Микола Руденко, котрий 1976 року порушив тему Голодомору 1932–1933 років у поемі «Хрест».

Значно більша кількість художніх творів, присвячених жахіттям голодоморів в Україні, з'являється в добу Незалежності. У цьому контексті варто згадати п'єси Олексія Чугуя «Червоний смерч» (2001) і Миколи Куця «Котигорошку любий мій...» (2006), поеми Володимира Шурапова «Як нам болить за Тебе, Україно...» (2008) та Ніни Виноградської «Голодомор» (2006), а також романи Наталії Доляк «Чорна дошка» (2014) і Світлани Талан «Розколоте небо» (2014) тощо.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Тема голодоморів в українській художній літературі неодноразово ставала об'єктом уваги літературознавців. Зокрема, до її осмислення зверталися Юрій Барабаш («Апокаліпсис від Василя Барки (роман “Жовтий князь” у контексті літературної апокаліптики)»), Юрій Бондаренко («Роман-хроніка Уласа Самчука “Марія”: Україна між космосом та історією»), Ніна Гноєва («Мотив “межової ситуації” в романі “Жовтий князь” Василя Барки»), Володимир Працьовитий («Концепція світобудови в романі “Жовтий князь”»), Михайло Сокульський («Міфопростір добра і зла в романі Василя Барки “Жовтий князь”»), Наталія Усач («Художній час

і простір у романі Уласа Самчука “Марія”») та інші дослідники. Примітно, що переважна більшість цих праць зосереджена на аналізі широковідомих творів – передусім романів «Марія» Уласа Самчука та «Жовтий князь» Василя Барки.

Водночас упродовж останніх 10–15 років з'являються наукові розвідки, присвячені менш відомим широкому загалу творам на тему голоду. Серед них – поеми «Хрест» Миколи Руденка та «Як нам болить за Тебе, Україно...» Володимира Шурапова, роман Наталки Доляк «Чорна дошка» та інші. Щоправда, проблематика Голодомору у творчості М. Руденка наразі представлена лише однією науковою працею – статтею Юлії Логвиненко «Трагедія Голодомору у творчості Миколи Руденка», в якій авторка намагається подати всебічний аналіз зазначеної проблеми. Аналогічна ситуація спостерігається й щодо поеми В. Шурапова, якій присвячено лише одну розвідку – статтю автора цієї праці «Слово, яке варте того, аби бути почутим».

Дещо ґрунтовніше досліджено роман Н. Доляк «Чорна дошка». Його аналізували Вікторія Гранецька («Чи можна помститися минулому?»), Лідія Романенко («“Минулому не помстишся”: тема Голодомору в сучасній українській літературі (на матеріалі роману Наталки Доляк “Чорна дошка”)»), Тамара Хом'як («Портрет як один із засобів художнього моделювання Голодомору в романі “Чорна дошка” Н. Доляк», «Поетика кольору в романі “Чорна дошка” Н. Доляк») та інші науковці. Проте, попри це, окремі твори на тему голоду й досі залишаються поза увагою критиків і літературознавців. До них належить, зокрема, віршована п'єса Миколи Куця «Котигорошку любий мій...» (2006), яка, на наш погляд, є вельми показовою й художньо значущою.

Варто також зауважити, що як зазначені твори, так і інші художні тексти на тему Голодомору досліджувалися переважно з позицій геноциду українського селянства, тоді як аспект етноциду практично не був предметом окремого аналізу. В «Енциклопедії історії України» поняття «етноцид» трактується як «свідома наці[ональна] політика знищення етнічної своєрідності окремого народу шляхом нівелювання мовних, культурних та інших відмінностей». За своїм змістом воно «близьке до поняття “асиміляція”». Етноцид «може проявлятися як у формі цілеспрямованого руйнування к[ульту]ри певного етносу (що часто призводило до фіз[ичного] знищення представників цього етносу – геноциду), так і у вигляді поступової, ненасильницької заміни однієї к[ульту]ри на ін[шу]» [2, с. 66].

Постановка завдання. Мета нашої розвідки – проаналізувати поеми М. Руденка «Хрест» і В. Шурапова «Як нам болить за Тебе, Україно...», п'єсу Миколи Куця «Котигорошку мій любий» та роман Наталки Доляк «Чорна дошка» з позицій етноциду української нації як складової геноциду, здійсненого шляхом голоду.

Виклад основного матеріалу. Примітно, що прообразом центрального героя поеми «Хрест» значною мірою є сам її автор – Микола Руденко. Вихований в умовах безальтернативної більшовицької пропаганди, письменник упродовж багатьох років був переконаним носієм комуністичних ідей – як у своїй діяльності на високих посадах у престижних видавництвах («Радянський письменник», «Дніпро»), а також як заступник і секретар парткому Спілки письменників України, так і у власній творчості. М. Руденко є автором низки поетичних і прозових творів, написаних відповідно до канонів так званого соціалістичного реалізму. У молоді роки він створив навіть кілька віршів і поему, присвячених Сталіну.

Перші серйозні сумніви щодо правильності партійної політики виникли в письменника тоді, коли він безпосередньо зіштовхнувся з облудною практикою комуністичної влади. Уперше це сталося 1949 року, коли від нього як секретаря парткому вимагали скласти негативні характеристики на так званих письменників-космополітів єврейського походження. Відтоді митець почав критично осмислювати самі ідеологічні засади, на яких була побудована комуністична держава, – марксистсько-ленінське вчення. Своє міркування він намагався донести до вищого партійного керівництва, надсилаючи листи до ЦК КП України та ЦК КПРС, за що зазнав суворих репресій. Ці ідейні пошуки та внутрішня еволюція письменника знайшли відображення в низці його філософських і художніх творів, які у 1970-х роках поширювалися в самвидаві. Як слушно зауважує Іван Власенко, «помирав співець комуністичної доби. <...> Розпочалося сходження Миколи Руденка на голгофу, де його неодмінно мали розп'яти» [5, с. 8].

За спостереженням Ю. Логвиненко, перші згадки про Голодомор з'являються в поезіях М. Руденка, що ввійшли до його збірки «Оновлення» (1971). Це, по суті, відгомін голодного дитинства поета, якому в роки трагедії було 12–13 років. Прикметно, що автор прямо вказує, що причину цієї трагедії з «слід шукати в рішеннях Політбюро ЦК ВКП(б)» [4, с. 70]. Найповніше ці роздуми втілилися в поемі «Хрест», написаній

під час примусового перебування поета в психіатричній лікарні.

Події поеми «Хрест» розгортаються у 1933 році. Головний герой твору – «залізний більшовик» Мирон – так само, як і сам автор, тривалий час служив у Червоній армії, воював у чужих краях з «ворогами революції», дослужився до високих посад, ставши комісаром. Однак через загострення фронтової рани він змушений повернутися до рідного села [5, с. 13]. Перебуваючи під впливом комуністичної пропаганди, Мирон до останнього не може повірити, що в традиційно хліборобській Україні лютує голод. Чутки про це він вважає куркульськими плітками і навіть ладен долучитися до боротьби з «класовими ворогами», мріючи з корінням вирвати «той осот» [5, с. 13]. Його віру в офіційну версію подій підкріплює і спостереження за життям у Москві: «Він бачив, що Москва / Живе не пишно, а проте / Вся до ноги жива» [5, с. 13].

Прозріння Мирона настає лише після безпосереднього зіткнення з реальністю: він бачить, що його рідне село практично вимерло («На сто дворів – один живий...») [5, с. 17]. Герой не може знайти навіть могили матері, аби встановити на ній власноруч зроблений хрест. Загальну картину жаху доповнює образ молодої вдови Христі, яка, збожеволівши від голоду, співає моторошну пісню про те, як вона вбила й зварила власних дітей, щоб своєму коханому Івану приготувати холодець [5, с. 16].

Цей страшний злочин, що має всі ознаки геноциду, доповнюється іншим масштабним злодіянням – етноцидом, адже в спорожнілі оселі вичищені голодом українських селян новітні «хазяї життя» почали завозити чужинців із Росії, цілеспрямовано здійснюючи демографічне заміщення населення. У поемі «Хрест» відтворено епізод, у якому більшовицькі кінематографісти знімають традиційне українське весілля, акцентуючи увагу на столах, заставлених різноманітними стравами, та на «щасливих», гарно вбраних селянах, що весело гуляють за цими щедрими на їжу столами. Цей пропагандистський фільм був призначений для закордонних глядачів, занепокоєних голодом в Україні: «Мовляв, нехай ворожа згряя / Шалений голос не здійма, / Що Україна вмирає – / Немає голоду, / Нема!...» [5, с. 18].

Водночас парадокс полягає в тому, що участь у зйомках цієї кінокартини беруть не місцеві жителі-українці, які майже всі загинули від голоду, а більш лояльні до більшовицької влади селяни з Курської області, спеціально переодяг-

нені в традиційне українське вбрання. При цьому один із цих переселенців зізнається, що їх заманили сюди обіцянками заможного життя, запевнивши, що в Україні «И хлеба вдоволь, и земли» [5, с. 19].

Про навмисний характер етноциду свідчить і монолог голови колгоспу, який відверто артикулює справжню мету більшовицької влади – зламати волю українського селянства, а тих, кого «перевиховати не можна», фізично знищити («У землю покладем») [5, с. 19]. Симптоматично, що у своєму виступі він цитує рядки з вірша П. Тичини «Партія веде», який був опублікований 21 листопада того ж 1933 року в газеті «Правда», однак свідомо заміняє в ньому словоформу «панів» на «хохлів»: «Усіх хохлів до 'дної ями – / Будем, будем бить!» [5, с. 20]. Усвідомлення масштабів трагедії та морального падіння влади призводить до внутрішнього зламу Мирона, який «за одну ніч зробився сивим» [5, с. 17] і зрозумів, що служив не Добру, а Злу: «Це ж він прийшов – біблійний Звір» [5, с. 29].

Так у поемі М. Руденка відбувається трансформація образу відданого лєнінця-сталініста в дисидента, який пориває з більшовицьким минулим і повертається до християнських цінностей, до Бога.

До теми Голодомору звертається й Микола Куць у віршованій драмі «Котигорошку любий мій...», у якій злочини більшовицької влади осмислюються крізь призму геноциду та етноциду українського селянства. Події твору розгортаються на Полтавщині в лютому 1933 року та влітку 1953-го. У центрі уваги – розкуркулена колгоспниця Василина Гай, яку разом із чотирма малолітніми дітьми виселяють із власної хати. Показово, що її оселю відразу займає більшовицька активістка з Росії з промовистим іменем Октябрєніста. Автор наголошує, що заселення спорожнєлих українських хат російськими переселенцями було поширеною практикою. Про трагічну ситуацію в селі Василина розповідає своєму малолітньому синові Мар'янчику: «Нема батьків, сусідів теж немає – / Вже викосила смерть із пів села. / Не встигли поховати, а вже – маєш – / новий сусід прибіг десь з-під Орла» [3, с. 20].

М. Куць також акцентує увагу на тому, що представники силових структур у драмі переважно є вихідцями з Росії. Зокрема, це оперуповноважений районного НКВС Октябрський, а також його наступники – оперуповноважені районного КДБ Сучкін і Пупков, яким активно допомагає донька вже згаданої переселенки

з Росії Октябрєністи Сталіна. Водночас українці, які перейшли на службу до окупантів, зазвичай обіймають другорядні або менш значущі посади. У цьому контексті показовими є образи голови сільради Івана Жовтенюка та сексотки Вишкрябенко.

Письменник підкреслює, що злочинна більшовицька влада не лише «плондрує нашу землю, небо! / Вбива фізично в різний спосіб нас. / Багатства, цінності бере огребом», а й «калічить звичаї і мову! / Зневагою шмага, що, наче пліть, січе снагу фізичну й розумову – / і протягом це безлічі століть!» [3, с. 253–254].

Ці мотиви перегукуються з поемою В. Шурапова «Як нам болить за Тебе, Україно...», де етноцид українців так само осмислюється як тривалий історичний процес, що бере початок ще з імперських часів – від Петра I й Катерини II: «Заборонялись: українська пісня, / Театродійство, книговидання. / І слову у лєщатах було тісно. / Брєли, як у тумані, навмання. // У царські кодлі, в стані комуністів / Ми повсякчас були лише «хохли» [7, с. 32].

Схожа картина простежується й у романі Наталки Доляк «Чорна дошка» (2014). Головний герой твору Олесь Терновий, як і Мирон із поеми М. Руденка, виростав у пересічній селянській родині, добре знав, що таке злидні й навіть голод: на початку 1920-х років від виснаження померли двоє його молодших братів. Однак, попри пережите, він прийняв нову більшовицьку дійсність і, так само як Мирон, відступився від Бога.

Упродовж кількох років Терновий сумлінно служив комуністичній владі, зокрема на важливому ідеологічному фронті – працюючи в районній газеті «Більшовицька правда». Водночас, подібно до героя поеми «Хрест», він до кінця не усвідомлював (а можливо, й на підсвідомому рівні не хотів усвідомлювати), що насправді відбувається в українських селах, адже особисто для нього продовольча ситуація залишалася відносно прийнятною. Окрім заробітної плати, усі штатні працівники редакції мали продовольчі картки та змогу харчуватися в робітничій їдальні: «Не жирували, але борщ і каша були» [1, с. 66]. Усю необхідну інформацію про хлібозаготівлі, створення нових колгоспів, боротьбу з «куркулями» тощо редакція зазвичай отримувала від представників влади у формі телефонограм або ж від позаштатних сількорів, які надсилали свої матеріали.

Примітно, що розрив героя Наталки Доляк із більшовицьким минулим, як і в поемі М. Руденка, відбувається після його повернення до рідної

домівки – села Веселівки. Саме тоді Терновий уперше на власні очі побачив, як потерпають від страшного голоду його односельці, адже створені більшовицькою владою буксирні бригади насильницьким шляхом відбирали у селян не лише збіжжя, а й усі їстівні припаси, прирікаючи їх таким чином на голодну смерть.

Таке жахіття відбувалося на теренах усієї Наддніпрянщини, на що звернув увагу італійський консул Сержіо Гранденіго, який мав змогу на власні очі спостерігати, як селяни, що дісталися до Харкова, помирали від голоду просто на вулицях тодішньої столиці України. Окрім того, він отримував відповідні відомості з усіх регіонів України, Кубані та Середньої Волги. Також у липні 1933 року, подорожуючи автомобілем з Харкова до Полтави, консул спілкувався з місцевими селянами й бачив спустошені голодом села. Зокрема, у селі Ворнівка, що за 30 км від міста Валки, за словами Сержіо Гранденіго, залишилося лише 40 чоловіків, жінок і дітей, тоді як ще рік тому тут мешкало близько 800 осіб. Ще страшніші картини він побачив у двох інших селах, назви яких не зміг з'ясувати, оскільки в них не залишилося жодної живої душі. «Ці села, – констатує дипломат, – схожі на примарні села. З димарів двох хат у Ворнівці йшов дим, з кількох димарів у Коломаку і ще з трьох у Парасковіївці, останньому місечку перед Полтавою» [6, с. 247–248].

Не є таємницею, що московська влада використовувала голод не лише як засіб приборкання непокірного українського селянства, а й як інструмент зміни демографічного складу місцевого населення. При цьому ця каїнова практика розпочалася ще під час першого великого голоду на початку 1920-х років, коли до спустошених осель колись квітучих українських сіл почали завозити переселенців із російських губерній. Саме тоді, як наголошує Н. Доляк, переселенці з'явилися й у Веселівці [1, с. 129].

Досить детально письменниця змальовує портрет переселенця Григорія Безбаха, якого в 1925 році прислали до Веселівки з Курської області для так званого культурного перевиховання місцевих жителів. Примітно, що запам'ятався він передусім своїм постійним пияцтвом та намірами в переробленій під клуб церкві – на тому місці, «де за божеських часів огрядний батюшка правив службу», – улаштувати танцювальний майданчик. Невипадково й те, що місцеві мешканці прозвали Безбаха Грішком, асоціюючи його ім'я зі словом «гріх» [1, с. 128]. Цілком закономірно, що «в хаті на видному місці, там, де в людей образи висіли,

у Грішка висів портрет Леніна» [1, с. 130], якого, як і його наступника Сталіна, пошепки називали Антихристом.

Значно більшого розмаху цей процес набув під час Голодомору 1932–1933 років, коли чимало українських сіл повністю обезлюдніли. У Веселівці, як зазначає авторка «Чорної дошки», залишилася лише десята частина мешканців – із майже 800 осіб уціліло тільки 80. Тому «чергові начальники», які навесні навідалися до села, ухвалили рішення завезти сюди «папаленіє», адже «землю вот-вот нужно засеять» [1, с. 360].

Політика етноциду, яку здійснювала московська влада щодо українського народу в цю чорну добу, знайшла своє відображення й у звітах уже згаданого італійського консула. На його думку, більшовицька влада, ймовірно, вирішила «ліквідувати українську проблему протягом кількох місяців ціною смерті від 10 до 15 мільйонів осіб» [6, с. 238]. Підсумовуючи, високопоставлений дипломат доходить висновку, що наслідком цього етнографічного лиха стане російська колонізація України, а отже, в недалекому майбутньому «ніхто більше не говоритиме про Україну і український народ» [6, с. 242].

Висновки. Неважко дійти висновку, що, організовуючи Голодомор, кремлівська влада в межах геноцидної політики продовжувала давній курс російського царизму, спрямований на етноцид українців, зокрема заборону вільного вживання української мови, книговидання, освіти українською мовою, діяльності національного театру тощо. Більшовики доповнили цю політику значно жорстокішими чинниками – масовим убивством шляхом штучно створеного голоду та заселенням сіл, спорожнених унаслідок масової загибелі українців, переселенцями з Росії.

Зазначені процеси знайшли художнє відображення у творчості низки українських письменників, зокрема Миколи Руденка, Миколи Куця, Володимира Шурапова, Наталки Доляк та інших.

Показово, що політика етноциду з боку Росії триває й у наш час на тимчасово окупованих нею територіях України: цілеспрямовано нищаться українська мова й культура, а етнічний склад населення на споконвічних українських землях змінюється шляхом примусового переселення українців до віддалених регіонів Росії та завезення російського населення в Україну.

Перспективи подальших досліджень убачаються в порівняльному аналізі творів про Голодомор інших авторів крізь призму проблеми етноциду українського народу.

Список літератури:

1. Доляк Н. Чорна дошка : роман / передм. В. Гранецької. Харків : Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля». 2014. 368 с.
2. Енциклопедія історії України: Т.3: Е – Й / Редкол. В.А. Смолій (голова) та ін. НАН України. Інститут історії України. К. Наукова думка, 2005. 672 с.
3. Куць М. Котигорошку любий мій... К.: Просвіта, 2006, 276 с.
4. Логвиненко Ю. Трагедія Голодомору у творчості Миколи Руденка. *Слово і час*. 2017. № 9. С. 69 – 78.
5. Руденко М. Хрест: Поема. Передм. І. Власенка. К.: Смолоскип, 60 с.
6. Столиця відчаю. Голодомор 1932 – 1933рр. на Харківщині вустами очевидців. Х. : Видання часопису «Березіль», 2006. 416 с.
7. Шурапов В. П. Як нам болить за Тебе, Україно... Поема-спогад. Кіровоград: Видавництво «КОД». 48 с.

Novykov A. O. THE TRAGEDY OF THE ETHNOCIDE OF THE UKRAINIAN PEASANTRY THROUGH THE HOLODOMOR IN FICTION OF THE 20TH – EARLY 21ST CENTURIES

The article presents an analysis of a number of works about the Holodomor by Ukrainian writers of the late 20th and early 21st centuries: Mykola Rudenko ("The Cross"), Mykola Kuts ("My Dear Kotyhoroshko..."), Volodymyr Shurapov ("How We Ache for You, Ukraine..."), and Natalka Doliak ("The Black Board"). In these works, the problem of ethnocide is raised as a component of the genocide of the Ukrainian peasantry. It is noted that the tragedy of the Holodomor has been studied by many Ukrainian literary scholars (Yu. Barabash, Yu. Bondarenko, N. Hnoieva, Yu. Lovynenko, M. Sokulskyi, T. Khomiak, and others); however, in national literary studies, the problem of the ethnocide of the Ukrainian people within the framework of this tragedy has not been specifically examined. At the same time, the Bolshevik government not only physically exterminated Ukrainians, but also consistently pursued a policy of ethnocide: it banned the free use of the Ukrainian language, destroyed the seeds of national culture, and resettled ethnic Russians to Ukrainian lands devastated by famine.

It is noted that M. Rudenko's poem «The Cross» reflects the process of filming a propaganda film about a national wedding in the main character's native village. However, the roles of the participants in the wedding ritual are not performed by local residents, but by Russian immigrants from the Kursk region, dressed in Ukrainian clothes, who were settled in the empty houses of Myron's fellow villagers who died from the artificially organized Holodomor.

The article also emphasizes that similar scenes appear in M. Kuts's drama "My Dear Kotyhoroshko...", where strangers from Russia are brought into the half-dead village of the main heroine Vasylyna Hai, as well as in N. Doliak's novel "The Black Board", which shows that the national policy of the Kremlin has always been aimed at the destruction of the Ukrainian language and culture in general.

In addition, attention is drawn to V. Shurapov's poem «How we grieve for you, Ukraine...», in which the ethnocide of Ukrainians is depicted as a long historical process, originating in the times of Peter I and Catherine II, when systematic restrictions on the Ukrainian language began, bans were introduced on book publishing, theatrical art, etc. The conclusions emphasize that the analyzed works demonstrate that the goal of the Bolshevik authorities during the Holodomor of 1932–1933 was not only the physical destruction of a significant part of the indigenous Ukrainian population, in particular the peasantry, but also a radical change in the ethnographic composition of the population that was to survive after this criminal tragedy.

For this purpose, various forms of ethnocide were used: «replacement» of the local population with immigrants from Russia, oppression and restrictions on the functioning of the native language and culture, and the like. It is also emphasized that the policy of ethnocide of the Ukrainian people continues in our time in the Ukrainian territories temporarily occupied by the Russians.

Keywords: *Holodomor, genocide, ethnocide, outsiders, Bolshevik authorities, Ukrainian peasantry, native language.*

Дата першого надходження статті до видання: 20.01.2026

Дата прийняття статті до друку після рецензування: 16.02.2026

Дата публікації (оприлюднення) статті: 24.04.2026